

Om stjärnorna visade

TEXT
MARIE RÅDBO

FOTO
AXEL MELLINGER

Det finns en underbar strof skriven av den amerikanska filosofen och poeten Ralph Waldo Emerson: "If the stars should appear one night in a thousand years, how would men believe and adore and preserve for many generations the remembrance of the city of God which had been shown to them".

Dessa rader är hämtade ur en dikt från 1800-talet, men håll med om att de lika väl skulle kunna vara skrivna i modern tid. Stjärnhimlen på Emersons tid var ju en självklarhet, den tid då stjärnorna alltid fanns ovanför huvudet, den tid då elektriciteten ännu inte konkurrerade med stjärnhimlen. Sedan dess har mycket hänt.

Märkliga ljusprickar

Tidigt på morgonen den 17 januari 1994 drabbades Los Angeles av en förödande jordbävning som ruskade liv i stadens alla invånare.

Människor rusade ut i den tidiga morgontimmen, ut i en stad utan elektricitet. Av naturliga skäl var inte stjärnhimlen någonting som de just då ägnade en tanke, men den fanns där trots allt. Och den etsade sig fast i deras minne.

När livet i Los Angeles så småningom började återgå till det normala, fick personalen på Griffiths observatorium ta emot det ena telefonensamtal efter det andra med förfrågningar om hur jordbävningen den där morgonen var kopplad till de märkliga ljusa prickarna på himlen.

Människorna i Los Angeles, de som bor i en miljö där artificiellt ljus spolieerar naturens eget nattljus, de hade under mörklägningen fått uppleva stjärnhimlen. De hade sett Emersons "city of God". När all elektricitet fungerade igen, levde de i samma ljusförorening som vanligt och därmed var stjärnhimlen åter avstängd.

Kan detta hända oss? Ja, tyvärr tror jag det finns många som aldrig får uppleva den ostörda utsikten mot universum. Visst kan man med lite ansträngning se en och annan ljusprick – de ljusstarkaste stjärnorna och några planeter – även inne i våra upplysta städer och samhällen. Och visst kan man läsa spännande och intressanta böcker om stjärnorna och an-

sig en enda natt ...

nat vi kan se på himlen, men det är inte riktigt det jag menar. Att *uppleva* stjärnhimlen är något annat. Jag har själv gjort det!

Att uppleva stjärnhimlen

För några år sedan förde mitt arbete mig till Sydafrika, och en av de första kvällarna där borta fick jag plötsligt se stjärnhimlen. Efter 30 år som astronom borde jag kanske inte ha blivit överrumplad, men inte förrän då visste jag vad jag hade gått miste om. Jag hade visserligen sett stjärnhimlen många gånger förut – även om stjärnorna på dessa sydliga breddgrader inte är exakt de samma som hemma i Sverige – men aldrig som den där kvällen. För att inte tala om vintergatan, det stjärnband på himlen som definierar symmetriplanet på vår galax Vintergatan. Till skillnad från det disiga band vi ser här uppe i Norden, sträcker sig vintergatan i det sydafrikanska mörkret som en gnistrande ljusshow rakt ovanför huvudet. Stjärnhimlen den kvällen tog andan ur mig.

På alltför många platser på jorden finns numera ett svagt bakgrundsljus, ett ljus som för många av oss tycks reducera vintergatans band på himlen till ett intellektuellt begrepp och galaxen själv till en chokladbit – Milky Way. Det känns som en av historiens ironier att nu när vi vet mer om stjärnorna och om hela uni-

versum än någonsin i mänsklighetens historia, då kan vi snart inte se stjärnhimlen längre.

Är stjärnhimlen viktig?

Är det viktigt med stjärnhimlen? Jag tror det. Stjärnhimlen placerar in oss i ett större sammanhang, samtidigt som den påminner oss om att vi alla är rymdvarelser på vårt naturliga rymdskepp jorden. Det tycks även finnas något i det mänskliga psyket som gör att just stjärnhimlen i alla tider har stimulerat oss till att ställa de stora frågorna om oss själva och vår plats i tid och rum. Tack vare vetenskapen astronomi kan vi i modern tid få svar på några av alla dessa frågor, och med största sannolikhet kommer människor även i framtiden stimuleras att söka ytterligare kunskap med utgångspunkt från stjärnhimlen.

Det intryck stjärnhimlen gjorde på mig den där kvällen i Sydafrika önskar jag att alla kan få uppleva. Har du sett den? Om inte, så passa på i augusti när de mörka kvällarna återvänder. Gå då ut någonstans långt bortom alla gatlyktor och andas in mörkret, för att så småningom se den ena stjärnan efter den andra framträda mot den blåsvarta himlen. Detta är vår äldsta kulturskatt och den hoppas jag alla kan få uppleva - ”... and adore and preserve for many generations ...” ■

Panoramabilden över hela himlavalvet med Vintergatan, är sammanställd av 51 st vidvinkelbilder tagna vid två så helt skilda platser som White Mountain Range i Kalifornien och Cederberg Observatory i Sydafrika.
